

Georges Benko (1953–2009)

PAUL CLAVAL

Georges Benko Magyarországon született és Németországban nevelkedett, később Franciaországban telepedett le. Hosszú évek után kapta meg a francia állampolgárságot. Építésznek készült, és azért választotta mégis a gazdaságföldrajzot (1988), hogy jobban értse a város- és területi tervezés társadalmi vonatkozását. Georges Benko gondolkodásában fontos szempont volt, hogy milyen fejlődésen ment keresztül a gazdaságföldrajz, és miképpen tükrözi a térbeliséget. Benko nem fogadta el a klasszikus térgazdaságtan neutrális térfogalmát:

„A földrajz humán, regionális, gazdasági és ökológiai ágai a teret a társadalmi viszonyok materiális dimenziójának tekintik. Pedig ezek emberi tevékenységek, különféle emberi viszonyok, amelyek a tér lényegét alkotják” (Benko, Lipietz 2000, 13.).

A klasszikus térgazdaságtan a tér elavult felfogásán alapult, amelyet nem lehetett a jelenlegi problémák megértéséhez használni, új megközelítésre volt szükség:

„Nekünk (értelmiségieknek, tudósoknak, diákoknak) adatott meg, hogy egy világgazdasági válságot éljünk át, a térbeli realitás látványos krízisét, amely strukturális változásokhoz vezet. A válság hatalmas szenvedést okoz. Ugyanakkor fantasztikus lehetőség, hogy együtt figyelhetjük egy új világ születését, amely alapjaiban különbözik korábbi világunktól. Az első jelek alapján találgatjuk, milyen lesz a jövő társadalmi realitása: ez hatalmas kihívás a tudósnak, gyönyör és kockázat a szakmának” (Benko, Lipietz 1992, 379.).

Benko elfogadta Aglietta (1976) Kuhn-i magyarázatát, aki úgy jelenítette meg a gazdaságtörténetet, mint a viszonylagosan stabil rendszerek (normál szakaszok) és válságok egymásutánosságát, amikor új regulációs formák (új paradigmák) tűnnek fel. Pioretól és Sabeltől (1984) azt tanulta Georges Benko, hogy a nagy vállalatok képtelenek voltak merevségük miatt kihasználni a globalizáció új feltételeinek előnyeit. Túlélésükhöz arra volt szükség, hogy a gazdaság ipari vagy fordista rendszerét felváltsa a flexibilis rendszer.

„A régiók igazi gazdagsága azokon a tevékenységeken alapszik, amelyek az innovációhoz, a technológiához és a kutatás eredményeinek elsajátításához kötődnek. Ezek az elemek alkotják a területi sajátosságokat, amelyek hosszú történelem során alakulnak ki, és sok tényezőtől – a know-how felhalmozódásából, a szakképzés és oktatás rendszeréből, az információcseréből, a kölcsönös viszonylatokból, a szerződő felek közötti bizalomból, a kölcsönös elismerésből, az együttműködési készségből, a helyi munkaerőpiac működéséből stb. – tevődnek össze. Alfred Marshall ezeket nevezte összefoglalóan

»ipari atmoszférának«, vagy tudományosan akár »kognitív externáliának« mondhatjuk őket” (Benko 2001, 7.).

A városoknak és régióknak el kellett adniuk magukat a túlélésükhöz. Ez irányította Georges Benko figyelmét néhány művében a városmarketing felé (1999). Georges Benko a gazdaságföldrajz megújulását a technopoliszokról (1991) és a sikeres régiókról szóló publikációival illusztrálta (1992, Lipietz társszerzővel). Főbb meglátásait a gazdaságföldrajz rövid tankönyvében foglalta össze, amelyet portugál és [magyar (szerk.)] nyelven jelentetett meg 1996-ban.

Az 1980-as években a történelemben jártas tudós felhívta a figyelmet a gazdaságföldrajz új modelljeinek korlátaira:

„A 80-as évek nagy kreatív fellendülése véget ért. Az Oliver Williamson szervezeti gazdasága nyomán született posztfordista elmélet – a vertikális dezintegrációtól a vertikális kvázi-integrációig – bizonytalan újramodellezése után a »lokalistáknak« el kellett ismerniük a nagy globalizált cégek jelentőségét és közeli térségeik sebezhetőségét. De a nagy gazdasági történetek eltűnésével (néha elméletté formálva az új narratívát – mint amilyen a posztfordizmus beolvadása a posztmodernizmusba, és ez utóbbi lezárása a fogyasztási módokkal) a gazdaságföldrajzi átalakulás gazdasági meghatározottságának terepe üresen maradt”.

Georges Benko tudta, hogy a francia kutatások előrehaladása érdekében erős szálakkal kell kötődniük az angol és az amerikai tudományhoz: Ulf Strohmayernel együtt kiadott egy összefoglaló művet a humán földrajzról, amelynek minden fejezetét francia és angol szakemberek együtt írták. A könyvet franciául és angolul is megjelentették (2004). Georges Benko különböző publikációs lehetőséget ajánlott fel azoknak, akik új ötleteket, elméleteket dolgoztak ki. Elindított egy folyóiratot „Economie et espace” (Gazdaság és tér) címmel, és megjelentetett három sorozatot a L’Harmattan Kiadó gondozásában „Géographie en liberté” (Földrajz szabadon), „Théorie sociale contemporaine” (Korunk társadalomelmélete) és „Grandes villes du monde d’aujourd’hui” (A mai világ nagyvárosai).

Állandó késztetést érzett, hogy a gazdaságföldrajz új témáit terjessze. Szoros kapcsolatot tartott fenn amerikai és angol tudósokkal, például Allen Scottal és Michael Storperrel; hatása jelentős volt Québecben és más, francia nyelvet beszélő országban, továbbá Dél-Amerikában (különösen Brazíliában és Argentínában), és jól ismerték Magyarországon is.

Georges rendkívül kíváncsi és szorgalmas ember volt, s kitűnő terjesztője az új gondolatoknak. De ami a leginkább jellemezte őt, az a nagyvonalúság: ahogy új tudást épített, kipróbálta és közzétette, átadta a tudását a fiatalabb generációnak és azoknak, akik nehéz körülmények között dolgoztak – ez hajtotta előre a egyszerű gazdaságföldrajzost.

Fordította: Barta Györgyi

Irodalom

- Aglietta, M. (1975): *Régulation et crises du capitalisme*. Calmann-Lévy, Paris
- Benko, G., (dir.) (1988): *Les Nouveaux aspects de la théorie sociale. De la géographie à la sociologie*. Paradigme, Caen
- Benko, G. (1991): *Géographie des technopôles*. Masson, Paris
- Benko, G. (1996): *Economia, Espaço e Globalização na aurora do século XXI*. Hucitec, São Paulo
- Benko, G. (1999): Marketing et territoire. In: Fontan, J. M., Klein, J. L., Tremblay, D.-G. (dir.): *Entre la Métropolisation et le village globale*. Presses de l'Université du Québec, Québec, 79-122.
- Benko, G., Lipietz, A. (dir.) (1992): *Les Régions qui gagnent. Districts et réseaux : les nouveaux paradigmes de la géographie économique*. PUF, Paris
- Benko, G., Lipietz, A. (dir.) (2000): *La Richesse des Nations. La nouvelle géographie socio-économique*. PUF, Paris
- Benko, G., Strohmayer, U. (eds.) (2004): *Human Geography: a History for the 21st Century*. Arnold, London. (Trad. fse, *Horizons géographiques*. Bréal, Paris)
- Piore, M., Sabel, C. F. (1984): *The Second Industrial Divide: Possibilities for Prosperity*. Basic Books, New York, (Trad. fse, *Les Chemins de la prospérité*, Hachette, Paris, 1989)